

Za javni konkurs za izbor direktora Muzeja savremene umetnosti
Muzej savremene umetnosti,
11070 Novi Beograd,
Ušće 10, blok 15

Beograd, 13.1.2021.

Predlog programa rada i razvoja Muzeja savremene umetnosti u Beogradu za period od četiri godine (Nacrt Predloga)

Direktorski kolektiv (dr Vladan Jeremić)

Muzej savremene umetnosti - muzej javnog dobra i muzej zajednica

Najvažnije aktivnosti Muzeja savremene umetnosti (MSU) u naredne četiri godine biće orijentisane ka izgradnji sopstvenih kapaciteta, kao i na konceptualno novoj starteškoj orijentaciji MSU radi osnaživanja institucionalnih kapaciteta i radi kvalitetnijeg programa. Pored programskog razvoja, važna aktivnost novoga direktorskog kolektiva biće okrenuta ka unutrašnjim pitanjima razvoja muzeja od kojih su najznačajnija:

1. Transformacija MSU ka novoj strateškoj orijentaciji Muzeja savremene umetnosti kao javnog dobra i muzeja za zajednice;
2. Strateško planiranje i osnaživanje zaposlenih kroz obrazovne i zajedničke aktivnosti poput osnaživanja tima (team building) i uz podršku nezavisnih eksperata koji će sa zaposlenima raditi na dizajniranju jasne strategije u odnosu na postavljene ciljeve i njihove kapacitete;
3. Unapređivanje finansijskog stanja kuće kroz poslove fandrejzinga i koordinaciju sa nezavisnim ekspertima te sa postojećom Fondacijom Muzeja savremene umetnosti. Poslovi fandrejzinga obuhvataju prikupljanje prihoda kroz filantropiju, donacije, investicije, te aktivno uključivanje nevladinog sektora i sprovođenje kampanja.

Programska orijentacija je tesno povezana sa novom strateškom orijentacijom kao i sa finansijskim mogućnostima i kapacitetima MSU tima. Program MSU će zadržati svoj dosadašnji diverzan izložbeni i obrazovni karakter u smislu predstavljanja, medijacije, stručne i diskurzivne analize najkvalitetnijih savremenih umetničkih sadržaja i promovisanja sopstvene kolekcije. Kroz programske aktivnosti će se

razvijati dinamična saradnja sa regionalnim i međunarodnim akterima iz sveta umetnosti. Poseban fokus će biti na saradnji sa sličnim institucijama iz regiona. Zbog jugoslovenskog karaktera kolekcije značajna je saradnja sa većinom muzeja savremene i moderne umetnosti iz susednih država ali i onih iz važnih svetskih umetničkih centara.

Fokus na participativnim programima će predstavljati novinu u periodu od 2021. do 2025. godine. Cilj je da se na dinamičan način u program uključe lokalne zajednice i savremene participativne umetničke prakse. To znači da će se već u 2021. godini uspostaviti organizacioni i inkluzivni mehanizmi za uključivanje različitih zajednica u muzejske aktivnosti, kako na programskim nivoima tako i u samom procesu rada, što je od izuzetnog značaja za novu participativnu programsku orijentaciju MSU. Zajednice (communities) se definišu kao različite umetničke ali i šire društvene skupine koje su određene svojim jasnim karakteristikama, ciljevima i postojećim aktivnostima. To mogu u najširem smislu biti progresivni društveni pokreti, raznorodna organizovanja radnika u polju kulture kako u Srbiji tako i van Srbije, ali i strukovna udruženja i umetnički profesionalci.

Zajednice mogu biti uključene u proces transparentno vođenih muzejskih i izložbenih praksi, onlajn pluralnog i direktno demokratskog kustoskog procesa u izboru dela koja će biti izložena iz same kolekcije, te pri obrazovanju novih izložbenih postavki. Bitni procesi za uključivanje zajednica biće na primer izraženi u vidu kolektivne evaluacije otkupa umetničkih dela i uopšte razni kolektivni načini uključivanja u programske okvire. Za pokretanje ovih procesa koristiće se onlajn medijski alati, novi, ili već postojeći poput društvenih mreža, ali sa jasnom korisničkom strategijom i medijacijom. Na ovaj način muzejski rad će postati pristupačan i popularan na progresivan način, nasuprot procesima isključivanja zajednica i imperativa elitizacije koji ne priliče javnoj instituciji od nacionalnog značaja.

U tom smislu ovaj predlog programa rada i razvoja MSU jeste zasnovan na konceptu muzeja zajednica koji podrazumeva participativno i demokratsko uključivanje lokalnih zajednica u neposredni rad MSU na raznim nivoima. Organizovanje i reorganizovanje MSU u kontekstu koncepta muzeja za zajednice jeste izazovan proces koji će voditi i sprovesti direktorski kolektiv. Muzej za zajednice proizilazi iz shvatanja javnih institucija kao institucija javnog dobra za sve građane. Posebno je za institucije kulture koncepcija javnog dobra od značaja jer su istinska autonomija kulturne sfere i pripadajući umetnički kvaliteti mogući samo ako se javne institucije tretiraju kao javno dobro svih građana, što je moguće ostvariti kroz dinamične procese uključivanja. Transformacija muzeja ka jasnom pozicioniranju muzeja kao zajedničkog dobra i muzeja za zajednice, koju će voditi i sprovesti direktorski kolektiv, ima veoma dobru perspektivu zato što odgovara društveno-političkom i ekonomskom kontekstu u kojem se nalazi kultura i umetnička praksa u Srbiji i u regionu.

Nakon 1991. godine rad MSU se orijentisao na partikularne interese kulturnih ili etno-nacionalnih elita i to je dovelo instituciju u višedecenijsku krizu koja se iz današnje istorijske perspektive ne može negirati. Budu li se Muzejska programska orijentacija i sam proces rada još uvek pridržavali uskih interesa partikularnih elita, institucija će zapasti u još veću krizu koja može da rezultira kako fragmentacijom ove jedinstvene institucije na različite interesne zone, tako i fizičkom separacijom objekata i zaposlenih stručnjaka u nove ali znatno manje institucije. Radi opasnosti od pomenutih regresivnih procesa i mogućih rizika, izuzetno je značajno da se radi očuvanja postojećih kapaciteta, okrenemo koncepciji muzeja kao zajedničkog dobra i muzeja za zajednice, jer su zasnovani na drugačijim, progresivnim vrednostima.

Sprovođenje politike ograničavanja rada MSU na interese etno-nacionalnih ili pak isključivo neoliberalnih globalnih elita može dovesti do još većeg urušavanja kvaliteta programa ali i institucionalnog kapaciteta, zbog toga što je međunarodni i regionalni položaj Srbije veoma komplikovan. Zatvaranje u lokalne okvire i isključiva etno-nacionalna programska orijentacija neće uroditi plodom jer su takvi pokušaji u kontekstu savremene umetničke produkcije do sada već delovali anahrono i nisu bili uspešni. Sa druge strane, izražena tendencija podređivanja umetničkom svetu globalnog umetničkog tržišta, može da proizvede još veći stepen provincijalizacije i periferizacije muzejske i lokalne produkcije, iako bi sledeći ovaj kurs, eventualno nekolicina umetničkih lokalnih projekata bila prihvaćena zauzvrat u globalni tržišni kanon.

Jedan od starih problema s kojim se MSU u Beogradu suočava jeste pre svega vezan za konfuznu orijentaciju i nedovršene šeme rada iz bliske ali i dalje prošlosti prema kojima se još uvek organizuje rad. Osnivanje MSU je vezano za period socijalističkog samoupravljanja u SFRJ i mogućnost da se umetnost, mahom sa Zapada pokaže u SFRJ, te da se zauzvrat probrana umetnost iz SFRJ predstavi u svetu kao progresivna i liberalna. Savremena umetnost je u SFRJ bila uvedena na najvišem državnom nivou tokom šestdesetih godina. U tom smislu treba naglasiti da je savremena umetnost u Srbiji postojala decenijama pre razbijanja SFRJ, te da nije povezana sa postkomunističkim nacionalnim identitetom, kao što je to pak slučaj u mnogim novonastalim državama Istočne Evrope u kojima su se institucije savremene umetnosti otvorile tek nakon 1989. godine. Zbog svega toga savremena umetnost u Srbiji ne može biti isključivo srpska umetnost nego je ona i jugoslovenska što je posebno izražena realnost ako govorimo o kolekciji MSU.

Kolekcije i izlagačke prakse MSU se često organizuju tematski prema modernističkom kanonu koji podrazumeva da se svi nacionalni muzeji ugledaju na sličnu logiku izlaganja, arhiviranja i muzeoloških praksi, nastalu na samom početku prema uzoru na prakse MOMA iz Njujorka. Ovaj anahroni način izlaganja i medijacije bi se trebao preispitati kroz strateško planiranje i uskladio bi se sa novim jasno razrađenim ciljevima u toku 2021. godine. Koncepcija muzeja za zajednice i muzeja kao javnog dobra nema nameru da ukine ili poništi dosadašnje dobre prakse ili da ih potpuno preinači, nego da zadrži uočene pozitivne prakse iz prethodnog perioda, te da ih smisljeno poveže sa novom strateškom orijentacijom.

Progresivan i pozitivan koncept muzeja za zajednice ima svoje korene u muzejskim praksama šesdesetih i sedamdesetih godina u SAD ili čak u jugoslovenskom samoupravljanju. Danas je jedan od najznačajnijih primera koji ovaj koncept uspešno sprovodi Bruklinski muzej (Brooklyn Museum) u Njujorku, koji za razliku od MOMA (koja ima hegemonijski i elitistički način funkcionisanja) ili Gugenhajma (koji funkcioniše kao privatni muzej i stoga ne može biti uzor za rad MSU) jeste okrenut prema pluralizmu zajednica koje čine savremeno društvo.

U praktičnom smislu novi direktorski kolektiv će angažovati stručnjake koji već imaju iskustva u dizajniranju strategija sa Bruklinskim muzejem i sličnima, te će se kroz dva petodnevna strateška planiranja, koja bi bila organizovana tokom 2021. godine, usavršiti najpovoljniji strateški dokument. Novi strateški dokument će uzeti u obzir stare, postojeće strategije po kojima muzej već radi, ali i dobre prakse iz prošlosti koje će biti zadržane ili integrisane u novu koncepciju tokom procesa transformacije. Koleginice i kolege iz Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije su dobrodošle u tom radnom procesu. Pored strateškog dokumenta u vezi programske orijentacije i načina rada, tokom 2021. godine će se organizovati i strateško planiranje sa stručnjacima za finansije koji mogu biti angažovani u svrhe fandrejzinga. Tokom narednih 2022-2025. godine radiće se na alatima i taktikama inkluzije zajednica i njihovog angažovanja u proces programskog planiranja i njegove implementacije. U tom periodu će u praksi da zaživi nova osvežena strateška koncepcija Muzeja i da se uspešno okonča njegova progresivna transformacija.

Važan rad MSU predstavljaju muzeološki poslovi arhiviranja, konzervacije i restauracije, promovisanja kolekcije i drugo. U tom smislu je izuzetno važno da se sadržaji komuniciraju javno i da se u procesu fandrejzinga javnost uključi na adekvatan način jer predstavljaju opsežan segment muzejskog posla. Od pomoći konzervatorskim aktivnostima može biti angažovanje stručnjaka koji koriste inovativne materijale i druge tehnološke mogućnosti koji bi mogli ubrzati ili olakšati rad. Pronalaženje modusa operandi za konzervatorske poslove u participativnom ključu predstavlja jedan od posebnih izazova a radi toga će biti konsultovane kolege iz Evrope koji imaju izuzetno veliko iskustvo u konzervaciji savremenih umetničkih sadržaja.

Partneri s kojima će MSU dinamično saradivati tokom našega mandata će takođe biti kontaktirani u odnosu na strategiju i novu koncepciju MSU. Partnerska saradnja bi se svakako orijentisala prema novim muzejskim umrežavanjima u svetu i Evropi. Posebno bi vredno bilo okupiti domaće i regionalne kolekcionare koji zaista poseduju vredne kolekcije (poput Kolekcije Marinko Sudac iz Zagreba) a kojima bi izlaganje kolekcije u MSU bilo uslovljeno njenom participativnošću i transformaciji u kontekstu javnog dobra. Biće u fokusu i saradnja sa mrežama muzeja koji dovode u pitanje već postojeće hegemonijske i elitističke koncepcije a posebno na kritički način preispituju modernistički kanon, poput postojeće L'Internationale,

konfederacije sedam vodećih evropskih muzeja savremene i moderne umetnosti, kojoj se valja u bližoj perspektivi pridružiti.

Što se tiče odnosa s javnošću, to će predstavljati još jedan veoma važan segment medijacije muzeja prema spoljnom svetu. PR je posebno značajan zbog uključivanja zajednica u rad MSU i uopšte zbog prihvatanja nove koncepcije participacije i kolektivnog rada. Javna percepcija MSU kao isključivo arhaičnog egzotičnog modernizma na Ušću, ili pak pokušaji izgradnje imidža jedne elitističke i nacionalne tvorevine, moraju se menjati u srpskoj ali i u regionalnoj i svetskoj javnosti. Nova direktorska uprava muzeja će raditi na re-brendiranju MSU kroz PR instrumente a društvene mreže će biti koristan alat u tom smislu. Cilj je da se do 2024. transformiše slika i uloga Muzeja u javnosti, iz objekta ekskluzije prema kući zajedničkog.

I samo onda ako MSU u tesnoj saradnji i uz snažnu podršku Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, uspe da izgradi jedan specifičan sopstveni profil a ne da bude u zapećku globalnih strujanja i balkanske regionalne tranzicione trke, iskoristiće se tada na povoljan način njegovo vredno istorijsko nasleđe. Ovde ne treba nikako zaboraviti na nasleđe socijalističke modernističke arhitekture, koja je od rekonstrukcije zaista postala turistička atrakcija na Ušću. Direktorski kolektiv se nada da će naš predlog programa rada i razvoja Muzeja za period od četiri godine naići na veliko odobravanje kako članova Upravnog odbora, tako i Ministarstva, a pre svega na oduševljenje zaposlenih kolega i koleginica čija je stručnost najveće muzejsko blago.

Biografija kandidata:

Dr Vladan Jeremić je umetnik i kulturolog koji živi i radi u Beogradu. Rođen je 15. januara 1975. godine u Beogradu, Republika Srbija. Odbranio je 2020. godine doktorsku disertaciju na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, sa temom „Funkcije umetničkih praksi u uslovima tranzicije u Srbiji 1991-2008“. Akademske magistarske studije iz oblasti digitalne umetnosti, završio je 2004. godine na Univerzitetu umetnosti u Beogradu, Srbija. Diplomom osnovnih studija „diplomirani slikar – restaurator“ je stekao 2001. godine na Fakultetu primenjenih umetnosti, Univerziteta umetnosti u Beogradu. Vladan Jeremić je od 2010. godine stalno zaposlen na poziciji voditelja projekata u fondaciji Rosa Luxemburg Stiftung za jugoistočnu Evropu. Bio je zaposlen 2007-2009. godine u Domu omladine Beograda kao spoljni saradnik-urednik likovnog i tribinskog programa. Govori engleski (A) i nemački jezik (A). Boravio je na stručnom usavršavanju u Norveškoj, Nemačkoj i Finskoj. Od 2001. godine izlaže profesionalno i organizuje izložbe kao autor i kurator. Organizovao je veliki broj izložbi u svetu i Srbiji, objavio je naučne radove i uredio veliki broj stručnih publikacija i zbornika.